

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

2 Vtrum sint tantum tres, scilicet sapientia, scientia, & intellectus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

nisi in subiecto ap-
nato, scilicet determi-
nato.
¶ Ad quartum iam pa-
ter responso, quod
nuper conuersus, qua-
tum est ex parte uolun-
tatis secundum se
prompte, facilliter eli-
geret bonum in pas-
sionibus: simpliciter
autem ipse nolens, dif-
ficile eligit propter
habitus priores dere-
lictos. Nam enim di-
ctum est, quod d' ineli-
natio hanc uoluntatis
intrinseca assimilatur
habitu inuiso, quem
experimur non au-
ferre a nobis difficul-
tatem bene operan-
di: quamvis quantum
est ex parte ipsius, &
prompte, facilliter, &
delectabiliter deo ope-
rari.

AD TERTIUM dicendum, qd
quedam uirtutes ordinantur ad
bonū passionis moderate, quod
est proprium huius, uel illius ho-
minis: & in talibus non est neces-
sarium, qd sit aliqua uirtus in uolun-
tate, cum ad hoc sufficiat natu-
ra potentie, ut dictū est. * sed hoc
solum necessarium est in illis uir-
tutibus, quæ ordinantur ad aliqd
bonum extrinsecum.

QVAESTIO LVII.

De distinctione uirtutum intellectu-
alium, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum
est de distinctione uirtutu-
um. Et primo, quantum ad
uirtutes intellectuales. Se-
cundo, quantum ad morales. Ter-
tio, quantum ad theologicas.

CIRCA primum queruntur sex.
¶ Primo, Vtrum habitus intelle-
ctuales speculatiui sint uirtutes.
¶ Secundo, Vtrum sint tres, scilicet sa-
pientia, scientia & intellectus.
¶ Tertio, Vtrum habitus intelle-
ctuales, qui est ars, sit uirtus.
¶ Quarto, Vtrum prudentia sit uir-
tus distincta ab arte.
¶ Quinto, Vtrum prudentia sit uir-
tus necessaria homini.
¶ Sexto, Vtrum enbulia, synesis,
& gnome sint uirtutes adiunctæ
prudentiæ.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum habitus intellectuales speculatiui sint uirtutes.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd habitus
intellectuales speculatiui non sint uirtutes.
Virtus enim est habitus operatiuus, ut supra dictum
est: sed habitus speculatiui non sunt operatiui, di-
stinguitur. n. speculatiuum a practico, i. operatiuo. er-
go habitus intellectuales speculatiui nō sūt uirtutes.
¶ 2. Prat. Virtus est eorum p quæ sit homo felix, siue
beatus, eo qd felicitas est uirtutis primum, ut dicitur
in 1. Ethic. * sed habitus intellectuales non conside-
rant actus humanos, aut alia bona humana, per quæ
homo beatitudinem adipiscitur, sed magis res natu-
rales & diuinas, ergo huiusmodi habitus uirtutes di-
ci non possunt.
¶ 3. Prat. Scientia est habitus speculatiuus: sed sciētia,
& uirtus distinguuntur sicut diuersa genera nō sub-
alternatiua posita, ut patet per Philoso. in 4. Top. * er-
go habitus speculatiui non sunt uirtutes.

SED CONTRA. Soli habitus speculatiui conside-
rant necessaria, quæ impossibile est aliter se habere:
sed Philosoph. ponit in 6. Ethic. * quasdam uirtutes
intellectuales in parte animæ, quæ considerat neces-
saria, quæ non possunt aliter se habere. ergo habitus
intellectuales speculatiui sunt uirtutes.

RESPON. Dicendum, qd cum omnis uirtus dicat
in ordine ad bonum, sicut supra dictum est: * duplici
ratione aliquis habitus dicitur uirtus, ut supra di-
ctum est. * Vno modo, quia facit facultatē bene ope-

randi; alio modo quia cum facultate facit etiam u-
sum bonum: & hoc sicut supra dictum est, pertinet
solum ad illos habitus, qui respiciunt partem appeti-
tiuam, eo qd uis appetitiua anime est quæ facit uti
omnibus potentiis & habitibus. Cum igitur habitus
intellectuales speculatiui non perficiant partem app-
etitiuam, nec aliquo modo ipsam respiciant, sed so-
lam intellectiuam, possunt quidem dici uirtutes, in-
quantum faciunt facultatem bonæ operationis, quæ
est consideratio ueri: hoc enim est bonum opus in-
tellectus, non tamen dicuntur uirtutes secundo mo-
do, quasi facientes bene uti potentia, seu habitu. Ex
hoc enim quod aliquis habet habitum scientiæ specu-
latiue, non inclinatur ad utendum, sed fit potens
speculari uerum in his, quorum habet scientiam, sed
quod utatur scientia habita, hoc est mouente uolun-
tate. Et ideo uirtus, quæ perficit uoluntatem, ut cha-
ritas uel iustitia, facit et bene uti huiusmodi specula-
tiuis habitibus: & secundum hoc et in actibus ho-
rum habituum potest esse meritum, si ex charitate
fiant, sicut Greg. dicit in 6. Moral. * quod contempla-
tiua est maioris meriti, quam actiua.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod duplex est o-
pus, exterius & interius. practicum ergo uel opera-
tiuum, quod diuiditur contra speculatiuum, sumit
ab opere exteriori, ad quod non habet ordinem ha-
bitus speculatiuus; sed tamen habet ordinem ad inte-
rius opus intellectus, quod est speculatiuum uerum, & se-
cundum hoc est habitus operatiuus.

AD SECVDVM Dicendum, quod uirtus est ali-
quorum dupliciter. Vno modo sicut obiectorum,
& sic huiusmodi uirtutes speculatiue nō sunt corū,
per quæ homo fit beatus, nisi forte secundum quod
ly, per, dicit causam efficientem, uel obiectum com-
pletæ beatitudinis, quod est Deus, quod est summū
speculabile. Alio modo dicitur esse uirtus aliquorum sicut
actuum, & hoc modo uirtutes intellectuales sunt eorū
p qd hō fit beatus, tum quia actus harū uirtutum pos-
sunt esse meritorii, sicut dictum est: * tū et quia sunt
quædam inchoatio perfectæ beatitudinis. quæ in cō-
templatione ueri consistit, sicut supra dictum est. †

AD TERTIUM Dicendum, qd scientia diuiditur con-
tra uirtutem secundo modo dictam, quæ pertinet
ad uim appetitiuam.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint tantum tres habitus intelle-
ctuales speculatiui, scilicet, sapien-
tia, scientia, & intellectus.

AD SECVDVM sic procedi-
tur. Videtur, qd inconueniē-
ter distinguuntur tres uirtu-
tes intellectuales speculatiue, scilicet sa-
pientia, scientia, & intellectus. Spe-
cies. n. non debet condiuidi geni-
ris; sed sapientia est qdā scientia, ut
dicitur in 6. Ethic. * ergo sapientia
non dēt condiuidi scientiæ in nu-
mero uirtutum intellectualium.

¶ 2. Prat. In distinctione potentia-
rum, habituum, & actuum, qd atē
ditur secundum obiecta, attendit
principaliter distinctio, quæ est se-
cundum rationem formalem ob-
iectorum, ut ex supradictis patet †
non ergo diuersi habitus debent
distingui secundum materiale
Prima secundæ S. Thomæ

q. 56. ar. 3.

D. 1185.

c. 58. post me.
& c. 26.

In corp. art.

q. 3. ar. 8.

¶ Super Quest. quin-
quagesima articuli
secundum.

In 1. q. 68. art.
7. cor. & 2. 2.
q. 4. ar. 8. co.
& q. 47. ar. 5.
co. & princ.
pl. ar. 2. cor.
& 2. cont. ca.
44. n. 8. uir.
q. 1. ar. 12. co.
& ar. 13. cor.
lib. 6. eth. 6.
7. 10. 5.

q. 53. ar. 2.

principia uera esse ex terminis iudicat, defendit, & inchoat quæ intellectus tantummodo uidet absolute, & utrumque habet resoluendo in altissimam causam, quæ est eminentius continere. & propterea in 6. Eth. & in littera d. f. q. continet scientiam & intellectum. & in 4. Metaph. uocatur scientia, & defendit principia ex terminis.

mo demonstratio, ponitur uirtus intellectualis speculatiua, ita etiam & opinio.

a. 3. d. & 7. 10 mo 5.

SED CONTRA est, quod Phil. 6. Eth. * ponit has solum tres uirtutes intellectuales speculatiuas. scilicet sapientiam, scientiam, & intellectum.

Art. prac.

RESPON. Dicendum quod sicut supra dictum est, * Virtus intellectualis speculatiua est, per quam intellectus speculatiuus perficitur ad considerandum uerum. hoc. n. est bonum opus eius: uerum autem est dupliciter considerabile. Vno modo sicut per se notum, alio modo sicut per aliud notum. Quod autem est per se notum, se habet ut principium, & percipitur statim ab intellectu, & ideo habitus perficiens intellectum ad huiusmodi ueri considerationem uocatur intellectus, qui est habitus principiorum. Verum autem quod est per aliud notum, non statim percipitur ab intellectu, sed per inquisitionem rationis, & se habet in ratione termini, quod quidem potest esse dupliciter. Vno modo, ut sit ultimum in aliquo genere, alio modo ut sit ultimum respectu totius cognitionis humanæ. Et quia quæ sunt posterius nota quod ad nos, sunt priora & magis nota secundum naturam, ut dicitur in 1. Phys. * ideo id quod est ultimum respectu totius cognitionis humanæ, est id quod est primum & maxime cognoscibile secundum naturam. & circa huiusmodi est sapientia, quæ considerat altissimas causas, ut dicitur in 1. Metaph. * unde conuenienter iudicat & ordinat de omnibus, quia si iudicium perfectum & uniuersale haberi non potest, nisi per resolutionem ad primas causas. Ad id uero, quod est ultimum in hoc uel in illo genere cognoscibile, perficitur intellectus scientia, & ideo secundum diuersa genera scibilium sunt diuersi habitus scientiarum, cum tamen sapientia non sit nisi una.

Yes. 20. 1.

a. 1. circa fin. 10. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sapientia est quedam scientia, in quantum habet id, quod est commune omnibus scientiis, ut scilicet ex principiis conclusiones demonstrat: sed quia habet aliquid proprium supra alias scientias, in quantum scilicet de omnibus iudicat, & non solum quantum ad conclusiones, sed et quantum ad prima principia: ideo habet rationem perfectioris uirtutis, quam scientia.

AD SECUNDVM dicendum, quod quando ratio obiecti sub uno actu refertur ad potentiam uel habitum, tunc non distinguuntur habitus, uel potentie penes rationem obiecti, & obiectum materiale, sicut ad eandem potentiam uisum pertinet uidere colorem, & lumen quod est ratio uidendi colorem, & simul cum ipso uidetur. Principia uero demonstrationis possunt seorsum considerari absque hoc, quod considerentur conclusiones: Possunt etiam considerari simul cum conclusionibus, prout principia in conclusionibus deducuntur. Considerare ergo hoc secundo modo principia pertinet ad scientiam, quæ considerat etiam conclusiones: sed considerare principia

D. 702.

obiectum, sed secundum rationem formalem ipsius obiecti: sed principium demonstrationis est ratio sciendi conclusiones. non ergo intellectus principiorum debet poni habitus alius aut alia uirtus a scientia conclusiuum.

¶ 3. Præter. Virtus intellectualis dicitur, quæ est in ipso rationali per essentiam; sed ratio etiam speculatiua sicut ratiocinatur syllogizando demonstratiue, ita et ratiocinatur syllogizando dialectice. ergo sicut scientia, quæ causatur ex syllogismo demonstratio, ponitur uirtus intellectualis speculatiua, ita etiam & opinio.

F secundum seipsa, pertinet ad intellectum. Vnde si recte consideret, istæ tres uirtutes non ex æquo distinguuntur ab inuicem, sed ordine quodam: sicut accidunt in totis potentialibus, quorum una pars est perfectior altera, sicut anima rationalis est perfectior quam sensibilis, & sensibilis quam uerberabilis. Hoc modo scientia dependet ab intellectu, sicut a principaliori; & utrumque dependet a sapientia sicut a principalissimo, quæ sub se continet & intellectum & scientias, ut de conclusionibus scientiarum diuidens, & de principiis earundem.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra dictum est, * habitus uirtutis determinate se habet ad bonum, nullo autem modo ad malum: bonum autem intellectus est uerum: malum autem eius est falsum. Vnde soli illi habitus uirtutes intellectuales dicuntur, quibus semper dicitur uerum & nunquam falsum. opinio uero & suspicio possunt esse ueri & falsi: & ideo non sunt intellectuales uirtutes, ut dicitur in 6. Eth. *

ARTICVLVS III.

Vtrum habitus intellectualis, qui est ars, sit uirtus.

Super quasi. quæ quæ gestis. prima. articulum tertium.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod ars non sit uirtus intellectualis. Dicit enim Augustinus in libro de libero arbitrio, * quod uirtute nullus male utitur: sed arte aliquis male utitur. potest enim aliquis artifex secundum scientiam artis suæ male operari. ergo ars non est uirtus.

¶ 2. Præter. Virtutis non est uirtus: artis autem est aliqua uirtus, ut dicitur in 6. Eth. † ergo ars non est uirtus.

¶ 3. Præter. Artes liberales sunt excellentiores quam artes mechanicæ: sed sicut artes mechanicæ sunt practicae, ita artes liberales sunt speculatiuæ. ergo si ars est uirtus intellectualis, debet uirtutibus speculatiuis annumerari.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 6. Eth. * ponit artem esse uirtutem, nec tamen connumerat eam uirtutibus speculatiuis, quarum subiectum ponit scientificam partem alicuius.

RESPON. Dicendum, quod ars nihil aliud est, quam ratio recta aliquorum operum faciendorum, quorum tamen bonum non consistit in eo quod appetitus humanus ali quo modo se habet, sed in eo quod ipsi opus quod fit, in se, bonum est. Non enim pertinet ad laudem artificis in quantum artifex est, quia uoluntate opus faciat, sed quale sit opus quod facit. Sic igitur ars, proprie loquendo, habitus operatiuus est, & tamen in aliquo conuenit cum habitibus speculatiuis: quia etiam ad ipsos habitus speculatiuos pertinet qualiter se habeat res, quam considerant, non autem qualiter se habeat appetitus humanus ad illas. Dummodo enim uerum Geometra demonstrat, non refert qualiter se habeat secundum appetituum partem utrum sit lætus, uel iratus: sicut necin artifice refert, ut dictum est. * & ideo eo modo ars habet rationem uirtutis, sicut & habitus speculatiui: in quantum scilicet nec ars, nec habitus speculatiuus faciunt bonum opus quantum ad uitium, quod est proprium uirtutis perficientis appetitum, sed solum, quantum ad facultatem bene agendi.

r. præter

6. ethi. circa in omni.

In artic. 3. aduerte Nouit, quod tunc ta duplicem bonitate. scilicet propriam habitui artis. & moralem duo in littera dicitur. nam in responsione ad primam de bonitate proprie artis, dicitur quod arte nullus male utitur. ad malum opus malitia opposita bonitati artis utitur.

In fra art. ad 1. & 2. q. 47. art. ad 2.

Ca. 4. & 5.

Cap. 5.

Ca. 3. 10.

Cap. 3. 10.

Ad